

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אשכול חברה ורוח
המטה לתרבות ישראל

ציונות יהדות מוקרטיה לדרך

"וַיֵּצְאוּ יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם... וְלָתֵת לָהֶם צִידָה לְדַרְכָּן וַיַּעַשׂ לָהֶם כֶּן..."
בראשית מב, כה

3 בדצמבר: היום הבינלאומי לאנשים עם מוגבלויות

כתיבה: רננה אברון, שלומי ברנד | ייעוץ פדגוגי: ציפי קוריציקי, רותי זוסמן | הפקה: לוראנס רוזנגרט

ירושלים, תשע"ד - 2013

...וְחִי אֶחִיךָ עִמָּךְ: (ויקרא כה, 17) - מחויבות החברה לאנשים עם מוגבלויות

מדינת ישראל אשררה את אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, ביום 82 בספטמבר 2012

האמנה קובעת אמות מידה בינלאומיות של שוויון, השתתפות מלאה, הכללה והשתלבות בחברה, ... האמנה מחילה אמות מידה אלו בתחומי החיים השונים: עבודה, חינוך, מגורים בקהילה, ועוד. לאמנה חשיבות רבה לקידום וביסוס זכויות האנשים עם מוגבלות בישראל. מדינת ישראל חתמה על האמנה ב-31 במרס 2007, ואשררה אותה ב-28 בספטמבר 2012. החלטת ממשלה 5100 מינתה את נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות לשמש גורם מרכז ומנגנון תיאום לעניין האמנה, והטילה עליה לקדם את האמנה, להגן עליה ולפקח על יישומה. האמנה מחייבת את המדינה להגיש דו"ח מקיף ראשון על זכויות האנשים עם מוגבלות בישראל, לוועדה בדבר זכויות אנשים עם מוגבלויות באו"ם, עד חודש ספטמבר 2014.

מתוך: משרד המשפטים: נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלויות

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998

פרק א': עקרונות יסוד

- עקרון יסוד: זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות ומחויבותה של החברה בישראל לזכויות אלה מושתתות על ההכרה בעקרון השוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם ועל עקרון כבוד הבריות.
- מטרה: חוק זה מטרתו להגן על כבודו וחירותו של האדם עם מוגבלויות ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו.
- העדפה מתקנת: אין רואים כהפליה פסולה פעולה שנועדה לתקן הפליה קודמת או קיימת של אנשים עם מוגבלויות.
- הזכות לקבל החלטות: אדם עם מוגבלויות זכאי לקבל החלטות הנוגעות לחייו, על פי רצונו והעדפותיו, והכל בהתאם להוראת כל דין.

מתוך אתר משרד המשפטים "חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, תשנ"ח-1998"

לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל (ויקרא יט, יד)

מתנדבי נ.י.צ. עברו יום הכשרה בנושאי הסברת הנגישות וקבלת השונה

מתנדבי נגישות ישראל צפון-נ.י.צ. פעילים במשך כל ימות השנה בהסברת נושאי הנגישות וקבלת השונה בפני קהלים שונים בצפון הארץ: עובדי רשויות מקומיות, קהלים מקצועיים כגון עו"סים, אדריכלים, מרפאים בעיסוק וכן בפני סטודנטים למקצועות הללו המתעתדים לטפל באנשים עם מוגבלויות. החשוב בקהלים הנחשפים להסברת הנגישות בעמותת נגישות ישראל בכלל ובצפון בפרט הינו ללא ספק ילדים ובני נוער בגילאים השונים, החל מגיל גן ועד י"ב.

מתוך אתר "נגישות ישראל", 15/09/2013

צבאה בחבלתא:

- חטבו על אדם בעל מוגבלות, שאתם מכירים או לבלטתם. ספרו מהם הקלטים שלו וכיצד הוא מתמודד אתם.
- תראו את התקרות שלבנכם: כיצד מתמודדת החברה עם בעלי המוגבלויות שבתוכה? מה דעתכם על כך? הסבירו.

שוויון הזדמנויות לאנשים עם נכות, 1996. מעצב: דן רייזינגר

כנפיים של קרמבו נוסדה בשנת 2002 על ידי עדי אלטשולר, אז נערה בת 16. ניצני תנועת 'כנפיים של קרמבו' נוצרו בקשר המיוחד בין עדי אלטשולר לכפיר קובי, כפיר היה החניך הראשון בתנועה, מגיל 12 שימשה עדי כחונכת-מתנדבת של כפיר, ילד עם שיתוק מוחין.

כפיר היה ילד שמח וחברותי שרצה להיות שותף לכל המתרחש סביבו ללא קשר למוגבלותו הפיזית הקשה, הוא אהב את עצמו והיה גאה בעצמו. הוא ראה את עצמו כאדם עצמאי במחשבותיו ורצונותיו, הוא גדל בהבנה ש-"הוא יכול". הקשר הקרוב והמיוחד שנוצר בין כפיר ומשפחתו לעדי, יצר בעדי המתבגרת ראיית עולם חדשה ונתן לה את ההזדמנות להסתכל על הדברים מנקודת מבט שונה. עדי זיהתה והבינה את החסך בחייהם של ילדים עם צרכים מיוחדים: מסגרת חברתית לא פורמאלית לכפיר וחבריו, בה ניתן לפגוש ילדים ונוער, עם או בלי צרכים מיוחדים. מתוך הבנה זו, צמח הרעיון להקים את תנועת הנוער 'כנפיים של קרמבו'. כפיר בדרכו, נתן לעדי את ההשראה, ועדי, ילדה צעירה, האמינה בעצמה והקימה תנועת נוער. הסיפור של עדי וכפיר מייצג את אחד הערכים המרכזיים בתנועה - "אני יכול".

כנפיים של קרמבו הינה תנועת הנוער, הראשונה והיחידה מסוגה בעולם, לילדים ונוער עם צרכים מיוחדים. בתנועה כ 1500 פעילים -ילדים ובני נוער, צעירים בשנת שירות וסטודנטים. כל פעילי התנועה הינם מתנדבים. שותפים בעשייה גם הורים, אנשי מקצוע ובוגרי התנועה.

מתוך אתר התנועה: כנפיים של קרמבו

הממשלה: מי שמעסיק בעלי מוגבלויות יקבל מענקים

אדם שרוצה להעסיק עובד נכה יוכל מעתה לקבל מהממשלה מימון של עד 60 אלף שקלים כדי להתאים את מקום העבודה למוגבלות העובד. הבקשות מטופלות החל מאתמול במטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה, הפועל במשרד התעשייה, מסחר ותעסוקה התאמת מקומות עבודה לצורכי עובדים עם מוגבלות כוללת הדרכה למעסיקים במשך שישה חודשים כדי לסייע להם בקליטת העובדים, לרבות אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית, שירותי תרגום ותמלול לחירשים ועוורים, תוכנות מחשב לעוורים, התקנת מעלונים, רמפות ועזרים אחרים לטובת אנשים המתניידים בכיסאות גלגלים, ועוד.

מתוך: רותי סיני, "הארץ", 21/10/2007

הנני מביא אותם מארץ צפון, וקבצתי מירכתי-ארץ--בם עור ופסח, הרה וילדת יחדו: קהל גדול, ישונו הנה (ירמיהו לא, ז)

אָרוּה, מִשְׁגָּה עוֹר בְּדָרְךְ; וְאָמַר כָּל-הָעָם, אָמֵן (דברים כז יח)

[המילה **אָמֵן** מופיעה בתנ"ך כמילה המציינת הסכמה לנאמר קודם לה. משמעותה: "כך יהיה" או "לוי יהיה כן", והיא מעידה בפסוק שלפנינו על הסכמה חברתית מלאה עם הרעיון].

לאזור המתקרות, מה צורך ניתן לצוות, להצטבם, כדי ליישם את חוק סווייז ככונות לאנשים צמ מוגבלויות? נתיק

מתקן המאפשר לעיוורים להשתמש ברמזור להולכי רגל, בהשמעת קול שונה בהתאם לצבע הרמזור. **צילום: דוד שי**

דיור ציבורי-תחזוקת דירה מותאמת לאנשים עם מוגבלויות. **BY-SA: Christos Doukeridis**

מעמדם של בעלי מוגבלויות בחברה: הדרה או התחשבות?

הַדְרָה היא הרחקה והוצאה של אנשים או קבוצות מן החברה הכללית. היפוכה של המילה **הַדְרָה** היא המילה **הַכְלָה** (או הַכְלָלָה).

צבירה בחברתנו: תראו את המתרחש סביבנו:

- כיצד קבלה החברה היהודית בצר, וכיצד היא מקבלת בהווה, אנשים בעלי צרכים מיוחדים? הסבירו ובראו
- היצו הצעות לשינוי נכון וראוי של אנשים עם מוגבלויות כשותפים מלאים ושווים בחיי הקהילה והחברה.

"אולי אני נכה בפנים, אבל החברה הישראלית נכה כלפי" יעל ישראלי לא עבדה יום אחד בחייה, איש אינו מוכן לקבל אותה בגלל מום פּפּוּנִיהּ.

[...] יעל סובלת ממה שמכונה תסמונת השפה השסועה, מום מולד שהשלכותיו באות לידי ביטוי בעיוות בחלק שבין האף לשפה העליונה. [...] נסו לדמיין איך נראים חייה של ילדה, ולאחר מכן נערה ואשה, שנושאת עמה את הכאב הזה. כמה השפלות עברה, כמה התעללויות.

[...] יעל ישראלי לא עבדה יום אחד בחייה, לא כי היא לא רוצה או לא חרוצה, להיפך. יעל לא עובדת כי איש אינו מוכן לקבל אותה אחרי שהוא רואה אותה. היא מספרת על סיטואציות משפילות, על דחיה חד-משמעית ומיידית בכל פעם שהיא מגיעה לראיון עבודה. עד כדי כך אנשים אכזריים, שאפילו כאשר ביקשה לעבוד כשוטפת כלים במסעדה בתל אביב, המשפט הראשון שאמר לה הבוס היה: "הנה פה הדלת", עוד בטרם נתנו לה לשטוף כוס אחת...

מתוך: אורלי וילנאי, "הארץ" 13/02/2013

רבי [הכוונה לרבי יהודה הנשיא] ור' חייא היו נושאים [לומדים] והולכים בדרך. כאשר הגיעו לאותו מקום אמרו: יש תלמיד חכמים כאן? נלך ונקביל את פניו. אמרו [להם]: יש תלמיד חכמים כאן, והוא מאור עיניים [כיניו לאדם עיוור]. אמר לו ר' חייא לרבי: שָׁב אתה, אל תזלזל בנשיאותך, אלך אני ואקביל פניו. תקפו [גבר עליו רבי] והלך עמו. כאשר נפרדו ממנו אמר להם: אתם הקבלתם פנים [ביקרתם, פגשתם] הנראים ואינן רואים ואינן שנראה ואינן רואה] - תזכו להקביל [לפגוש] פנים הרואים ואינן נראים [פני האלהים שרואה ואיננו נראה, כלומר: תזכו לעלות לרגל לירושלים]. אמר לו [רבי לר' חייא]: אילו [לא היית בא] כעת, מנעת אותי מברכה זו [לא היית זוכה לברכה זו]

תרגום תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ה עמוד ב

- מדוע רבי חייא חושב שביקרו של רבי יהודה הנשיא אצל החכם העיוור, הוא אסור בנשיאותו? מה דעתכם על כך?

חרש שוטה וקטן--פגיעתן [הפגיעה בהם] רעה, החובל בהן חייב. והן שחבלו באחרים, פטורין [מאחריות]; אף על פי שנתפתח החרש, ונשתפה השוטה, והגדיל הקטן--אינם חייבין לשלם: שבשעה שחבלו, לא היו בני דעת.

רמב"ם, משנה תורה, הלכות חובל ומזיק, ד, יז

"חרש, שוטה וקטן" פסארים מאחריות לנזק שגרמו לאחר, כי בשעה שהיו "לא היו בני דעת". האם, לדעתכם, יש בהסיקה זו משום התחשבות במצוקתו של בעל המוגבלות או צלבון צורב? הסבירו ונתנו דעתכם.

זיינו בכרזה (פסקויל) סביבנו:

1. מה דעתכם על הצמדה המוצגת בכרזה? הסבירו ונתנו דעתכם.
2. כתבו מכתב תגובה לכרזה, המביא את דעתכם על הצמדה המוצגת.

חרש שוטה וקטן (לעתים בראשי תיבות: חש"ו) הוא מעמד המופיע פעמים רבות בהלכה, המאגד קבוצה של אנשים שאינם בעלי-דעת, ואינם אחראים למעשיהם. מעמדם ההלכתי של חש"ו שונה מדינים של אנשים רגילים.

36% מההורים: לא רוצים תלמידים עם צרכים מיוחדים בכיתות עם ילדינו. [...] סקר חדש שמתפרסם לראשונה, מגלה כי 36% מההורים אינם מסכימים לכך שבכיתה של ילדם או ילדתם ילמדו ילדים בעלי צרכים מיוחדים, שכיום שייכים למערך החינוך המיוחד. [...]

מתוך: רעות וילף, "מעריב", 28/4/2013

בְּכַל אִישׁ עוֹר, נְטוּעַ סוּס דוֹהַר, הַמְבִּיקֵשׁ לְשַׁעֵט לְמִרְחָקִים (ארז ביטון) - בעל המוגבלות בעיני עצמו

צבירה בחברת/א:

- תארו תלשי, כי"ל, רגלי אן אחר, צמו התמודדתם והסבירו כיצד התמודדתם עם תלשי זה.
- בחרו טקסט אחד, והציעו דרכים באמצעותן החברה יכולה לזכור לאנשים המתוארים בטקסט, בהתמודדות שלהם.

בשוק של סומים
[עיוורים לחלוטין]
קוראים לעיוורים
[כבדי ראייה]: רב אור.

תרגום מדרש בראשית רבה,
פרשה ל

אמת של חג/ אורית מרטון

אני נכה, רק נכה,
לא גוף של אשה בכסא גלגלים.
אם אעמד - לא ישאני רגלי,
אם אפסע צעד - אעמד,
אם אחרק בשני
דבורי לא יהפך לרהוט.

אני רק נכה,
כיום בת נכה,
כלואה בצינוק חיי,
רועדת מחס, השפלה וכאב,
מצפה לשוא לקול אדם.

מתוך ספר השירים
"להיות כלואה בגופי", עמ' 37

פבלו פיקאסו - המנגן העיוור, 1903

ויסנט ואן גוך - אדם עיוור יושב בחדר, 1883

המשורר, **ארז ביטון**, נפצע בילדותו מרימון שמצא והתפוצץ בידו. הפיצוץ גרם לעיוורונו ולקטיעת ידו השמאלית.

אורית מרטון סובלת משיתוק מוחין בדרגה חמורה ואינה יכולה להשתמש בגופה בצורה מיטבית. בראיון לסיפר השירים שלה היא מספרת: "מעולם לא כתבתי בכוחות עצמי (חוץ מניסיון של כמה שנים להקליד באמצעות האף, שלא עלה יפה). רוב חיי אני מכתיבה. למדתי לנצל דרך זאת ככל יכולתי. קשה לי לומר מאיפה באה השפה שבה אני משתמשת, כיוון שאינני מסוגלת לקרוא בעיניי. במשך עשרות שנים שמעתי קלטות של ספרים שונים מספריית העיוורים, ללא בחירה שלי. הקריאה והלימוד חסרים לי מאוד והייתי רוצה לקרוא יותר - כרגע בעיקר על נושא היצירה והכתיבה - כדי להתקדם בתחום זה."

מתוך: שושנה יוג, "מגזין אימגו-כתב עת בנושאי תרבות ותוכן", 3/5/2010

לכתוב על נכות/ אורית מרטון

אמרו שטובה אני בנסוים
הכנסת החליו למלים ושורות:
שמחה ועצב, אהבה וגורל.
אז לפה פאשר באתי לכתב
על לבת חיי - הנכות,
כאלו יבש הדיו בעטי?
אולי כי בשירתתי אינני נכה,
וזה הקסם שבה.

העוברים על פניי/ ארז ביטון

אתם
העוברים על פני
ואינכם אומרים לי שלום
הרי אינכם קנימים לדידי
לכו, כשתחלפו לפני
אמרו לי שלום
וקל אחד מקם
יהיה ידידי

- ארז ביטון, בשרי מבקש:
"אמרו לי שלום",
אורית מרטון, בשריה
"מצפה לשוא לקול אדם"
מה כואב להם? מדוע?

- מה הייתם יכולים לעשות, כדי למנוע כאב
כזה מילדים בעלי מוגבלויות בסביבתכם?

**לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם, גם
מאז דברך אל עבדך, כי כבד פה וכבד לשון אנכי**
(שמות ד' 10)

נקמת הילד המגמגם / רוני סומק

היום אני מדבר לזכר המלים שפעם נתקעו לי בפה.

לזכר גלגלי השנים שפוררו הכרות
מתחת ללשון והריחו את אבק השטרפות
ברוח בין הלע לאפתיים החשוכות.
קלמתי אז להכריח את המלים שנגרזו כסחורות גנובות
במחסני הפה,

לקרע אריזות הקרטון ולשלף את
צעצועי האל"ף-בי"ת.

המורה היתה מניחה יד על כתפי ומספרת שגם משה
גמגם ובכל זאת הגיע להר סיני.

ההר שלי היה ילדה שישבה
לידי בכמה, ולא היתה לי אש בסנה הפה
כדי להבעיר, לנגד עיניה,
את המלים שנגרפו באהבתי אותה.

מתוך "המתופף של המהפכה", 2001

אמרו עליו, על נחום איש גם זו, שהיה סומא [עוור] משתי עיניו, גדם משתי ידיו, קטע
משתי רגליו וכל גופו מלא שחין; ורגלי מטתו מנחות בספלים של מים, כדי שלא יעלו
עליו נמלים. פעם אחת היתה מטתו מנחת בבית רעוע, בקושי תלמידיו לפנות מטתו
ואחר כך לפנות את הכלים.

אמר להם: בני, פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי, שמבטח לכם, כל זמן שאני בבית
אין הבית נופל. פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתו - ונפל הבית.

אמרו לו תלמידיו: רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך?

אמר להם: בני, אני גרמתי לעצמי, שפעם אחת הייתי מהלך בדברך לבית חמי והיה עמי
משוי [משא, מטען] שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משנה ואחד של מיני
מגדים [מעדנים]. בא עני אחד ועמד לי בדברך ואמר לי: רבי, פרנסני. אמרתי לו: המתן
עד שאפרק מן החמור. לא הספקתי לפרק מן החמור עד שיצאה נשמתו. הלכתי ונפלתי
על פניו ואמרתי: עיני שלא חסו על עיניך - יסומו; ידי שלא חסו על ידיך - יתגדמו; רגלי
שלא חסו על רגליך - יתקטעו; ולא נתקרה דעתי עד שאמרתי: כל גופי יהא מלא שחין.

אמרו לו: אוי לנו שראינוך בכך!

אמר להם: אוי לי, אם לא ראיתוני בכך.

תלמוד בבלי תענית דף כא עמוד א

צפ"י האגדה, נחום איש גם זו אוקה על עצמו את האחריות לנכותו (עוור, גדם, קטע וחולה בשחין):

א. מהן הסיבות לנכותו, צפ"י דבריו?

ב. איזה מסר צרכי הוא רוצה להעביר לתלמידיו בדבריו אלה?

ג. מהי דעתו המשתמעת על הנכים והנכות? מה דעתכם על כך?

בחרו שניים מהתורות שלפניכם

- מה המטרה בין הדמויות בשני התורות לבחירתם?
- האם לדעתכם, יכולים להיות דברים משותפים לדמויות אלה, ולאדמויות של האנשים בסביבתכם, שאינם בעלי מוגבלות כאלהיא? מדוע? מה המטרה בניהם?
- בחרו דמות אחת מהתורות לבחירתם, שהייתם רוצים להתוודע איתה. הסבירו מדוע? מה הייתם רוצים לצטט איתה כחברים?

גם השפה, לפעמים, מוגבלת

צבירה בחברות:

קראו את האקסטים ביחידה זו וזונו בשאלות:

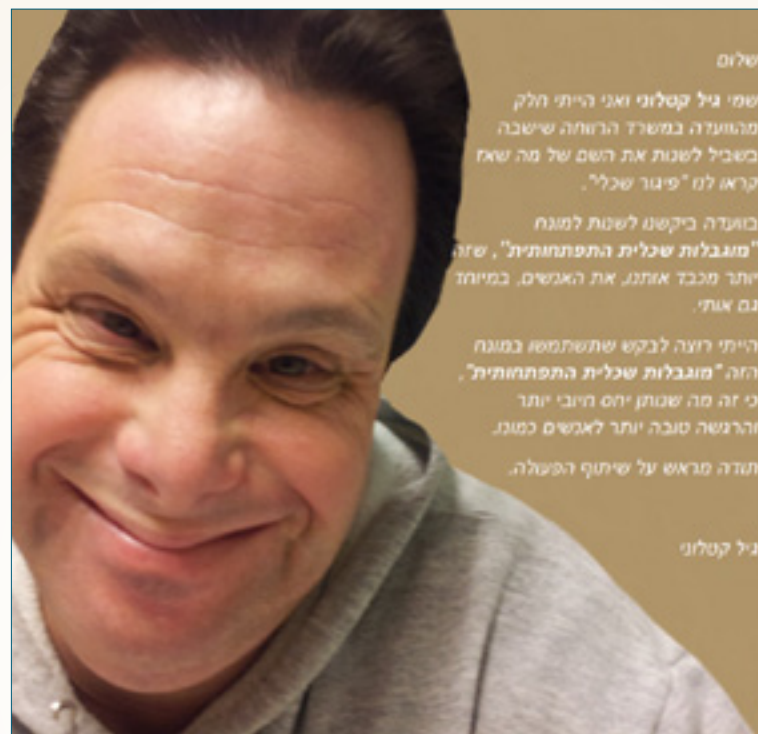
- כיצד כינוי גנאי (פוגעני) בכבוד האדם?
- כיצד הכינויים "מפגר", "אוסטי" וכו', המודבקים לאדם הגלוי, פוגעים בכבוד האדם על צלילי הכרכים המיוחדים?
- מה אדם יכולים לעשות, בסביבתם הקרובה, כדי למנוע שימוש בכינוי גנאי אלה?

שאלו תלמידיו ... לרב אדא בר אהבה במה הארכת ימים? [אלו דברים טובים עשית שבזכותם זכית להגיע לגיל מבוגר?] אמר להם: מימי...לא ששתי [אף פעם לא שמחתי] בתקלת חברי ולא קראתי לחברי בהכניתו [=בכינויו].

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כ עמוד ב

אחת התרומות החשובות של השיח החברתי למוגבלות הוא שימת הדגש על רעיון כבוד האדם כערך עיקרי שדרכו אפשר לחשוב על המוגבלות כתופעה אנושית וחברתית. במקום אדם המאופיין באמצעות תכונות של חופש ועצמאות, כבוד האדם יכול להכיל גם מצבים אנושיים של פגיעות, יחסי גומלין, טיפול והדדיות. כבוד האדם דוחה את גישת הפטרנליזם והכפיפות, אבל אינו מתנכר למצבים של תלות ועזרה הדדית.

מתוך: נטע זיו, אנשים עם מוגבלות ושיח זכויות האדם: סתירה או פוטנציאל לשינוי? "פרלמנט" גיליון 74

שלום

שמי גיל קטלני ואני הייתי חלק מהוועדה במשרד הרווחה שיטבה משביל לשנות את השם של מה שאז קראו לם "פיגור שכלי".

הוועדה ביקשה לשנות למונח "מוגבלות שכלית התפתחותית", שזה יותר מכבד אותנו, את האנשים, במיוחד גם אותי.

הייתי רוצה לבקש שתשתמשו במונח הזה "מוגבלות שכלית התפתחותית", כי זה מה שמות יחס חיובי יותר והרגשה טובה יותר לאנשים כמותנו.

תודה מראש על שיתוף הפעולה.

גיל קטלני

המונח "מוגבלות שכלית התפתחותית" הוא המונח הרשמי במדינת ישראל החל מ- 17 ביוני 2012. שר הרווחה והשירותים החברתיים החליט על שינוי המונח הקודם ("פיגור שכלי") למונח "מוגבלות שכלית התפתחותית" או בקצרה "מוגבלות שכלית", בהסלמת חברי הוועדה שהקים המשרד למטרה זו. בראשות מנכ"ל המשרד, באנדה הממליצה לקחת חלק בנינו המשרד, נציג הורים, נציג אקס ישראל גיל קטלני - נציג האנשים עם מוגבלות שכלית.

מונח לשירות הציבור על-די עמותת אקים ישראל

שנה תנא לפני רב נחמן בר יצחק: כל המלכין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים. אמר לו: יפה אמרת! שרואים אותו [אדם שהולבנו פניו] שהולך הסומק [מפניו] ובא חיורון [ולכן יש בהלבנת פנים דמיון לשפיכת דם]

תרגום תלמוד בבלי בבא מציעא דף נח עמוד ב

הנכים, המוגבלים, הלוקים באינטליגנציה שלהם או בהתנהגותם, חולי הנפש, מעסיקים את השפה... איך לקרוא לילד בשמו, ועם זאת לא לפגוע בקבוצות האלה ולא להנציח את הסטיגמה באמצעות השפה. בתוך הקבוצות האלה האוכלוסייה הקרויה היום "בעלי פיגור שכלי" מטרידה במיוחד. עד כה, למרות הסטיגמה, נותר המונח "פיגור שכלי" בשמה של הקבוצה. באקו"ם החליטו לבדוק את הנושא בקרב דיירי ההוסטלים, והתוצאות היו חד משמעיות: כל הדיירים שנשאלו מרגישים שהמונחים "מפגר" או "פיגור" פוגעים ומעליבים אותם, והם מעדיפים שימוש במונחים אחרים. בינתיים משמשת המילה "מפגר" או בקיצור "פגר" כביטוי גנאי בלי קשר לרמת המשכל, ונראה שככזו היא תישאר.

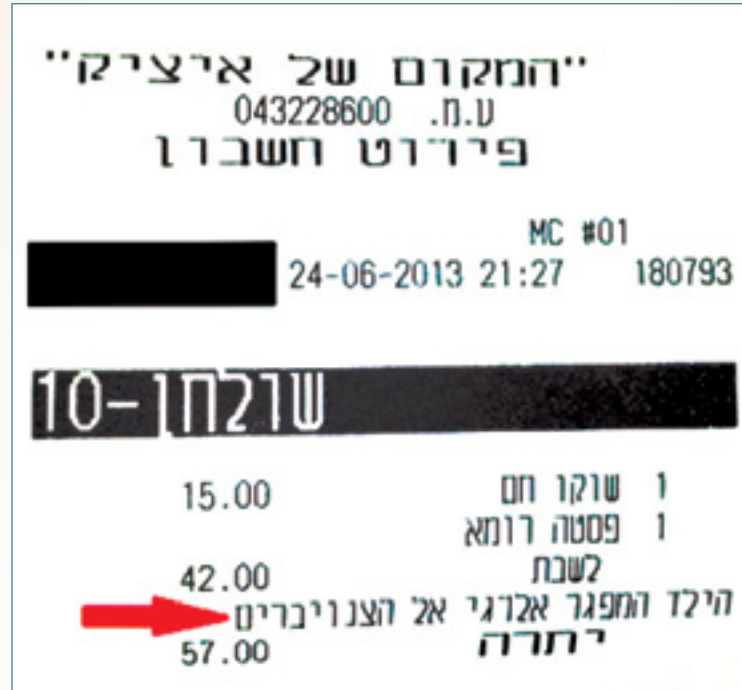
מתוך: רוביק רוזנטל, הזירה הלשונית, "מעריב", 16/2/2012

סג' נהור בארמית פירושו רב [הרבה] אור, אך הוא משמש כלשון נקיה [שפה שאיננה פוגעת] כאשר מדברים על עיוור. לשון סג' נהור הא ביטוי המתייחס לשימוש בשפה שמשמעו ההפך ממה שנאמר.

- כיצד יכולה השפה לתרום להכלה של בעלי מוגבלויות? נשאלו ד"ר איתמר

מחקרים מצביעים על כך שכ-50-60% מהתלמידים חוו אירועים בהם נקרא בשמות גנאי מעליבים, וכ-20% דיווחו כי הצקות אלו חוזרות באופן יומיומי. הכינויים המעליבים יתייחסו בדרך כלל להופעתו החיצונית של הילד (משקל, גובה, פצעונים) או להיבטים יוצאי דופן המאפיינים אותו כנכות או פגם פיסי, מבטא זר, גזע או צבע עור שונה. למרות שכיחותה הגבוהה, תופעת ההצקה באמצעות שמות גנאי וכינויים זוכה לתשומת לב מועטה יחסית: קל יחסית להסתיר אותה מעיני המבוגרים, והטון ההומוריסטי אשר נלווה לה פעמים רבות מקשה על ההבחנה האם מדובר באינטראקציה חברתית חיובית או אלימה ופוגעת.

מתוך: "דובה, גמד וילד כאפות- התמודדות עם שמות גנאי בבית ספר", מאמר מערכת של פורטל הפסיכולוגיה בטיפולנט

צילום: הדס בגול

בית קפה: "הילד המפגר אלרני אל הצנוברים"
 זוג צעירים שסעד בבית קפה ירושלמי הופתע לגלות את ההערה הפוגענית על הקבלה, אחרי שהדגישו למלצר כי אחד מהם אלרני מאוד לצנוברים. בית הקפה: "העובד פוטר על המקום".
 מתוך: חדשות אוכל טוב, 25/06/2013

קית אלן, פרופסור לבלשנות מאוניברסיטת מונש באוסטרליה, מסביר שבעבר אנשים נהגו לצחוק על בעלי מוגבלויות, אבל כיום זה כבר ממש הפך לטאבו, ולכן גם הפך לקללה. מליסה מוהר, מחברת ספר על ההיסטוריה של הקללה, חושבת שזה דווקא סימן טוב. לטענתה, ההתפתחות הזאת מעידה על כך שמבחינה תרבותית אנשים היו מסוגלים לשים את עצמם במקומו של האחר, ולכבד מגוון רחב יותר של בני אדם. במצב הזה, איזכור של פגם או השתייכות למיעוט נחשבים להפרה של האיזון החברתי... לדבריה, אנשים במאה ה-21 יותר מושפעים רגשית ממילים שמשקפות התעללות בחסרי ישע, והם כבר לא חלק מהנורמה.

מתוך: "האבולוציה של הקללה", מעריב,

יהי כבוד חברך חביב עליך כשליך
 (אבות ב יג)

אריאלה גויכמן גארבר: "אני לא מאמינה שמתייחסים כך לנכים", קיטרתי באוזני המדריך בחדר הכושר בזמן שסיפרתי לו אודות חווית קניות לא נעימה במיוחד, כשאף אחד מעובדי הסופר לא התפנה לעזור לי עם השקיות והתיק הכבד ששחבתי על הגב בעודי מחכה בתור לקופה על קביים. "אל תקראי לעצמך ככה!" התרעם המדריך. "אל תחשבי על עצמך כעל נכה, כי אם את תראי את עצמך ככה - גם אחרים יראו אותך ככה". " אבל אני נכה", הבטתי בו בעיני עגל. "ובעיני אין הבדל בין המילה 'נכה' לבין 'איש עם משקפיים' - כמו שהוא נעזר במשקפיים, כך אני נעזרת בקביים", "אבל אחרים לא רואים את זה ככה", אמר. "אז זאת בעיה שלהם", התעקשתי.

מתוך: אתר "מגפון", אריאלה גויכמן גארבר, "בעיניי אין הבדל בין המילה 'נכה' לבין הביטוי 'איש עם משקפיים'".

